

PAVAO BAČIĆ

SMRTI UPRKOS

SUBOTICA

PAVAO BAČIĆ / SMRTI UPRKOS

BIBLIOTEKA TOKOVI

9

Uređuje
REDAKCIONI ODBOR

Tehnički urednik
ŽIVADIN JANKOVIĆ

Ilustracije
ILONA BAČIĆ

OSVIT
IZDAVAČKO ODELJENJE ČASOPISA RUKOVET

PAVAO BAČIĆ

for Bačić

OSVIT / SUBOTICA / 1970.

SMRTI UPRKOS

OSVIT / SUBOTICA / 1970.

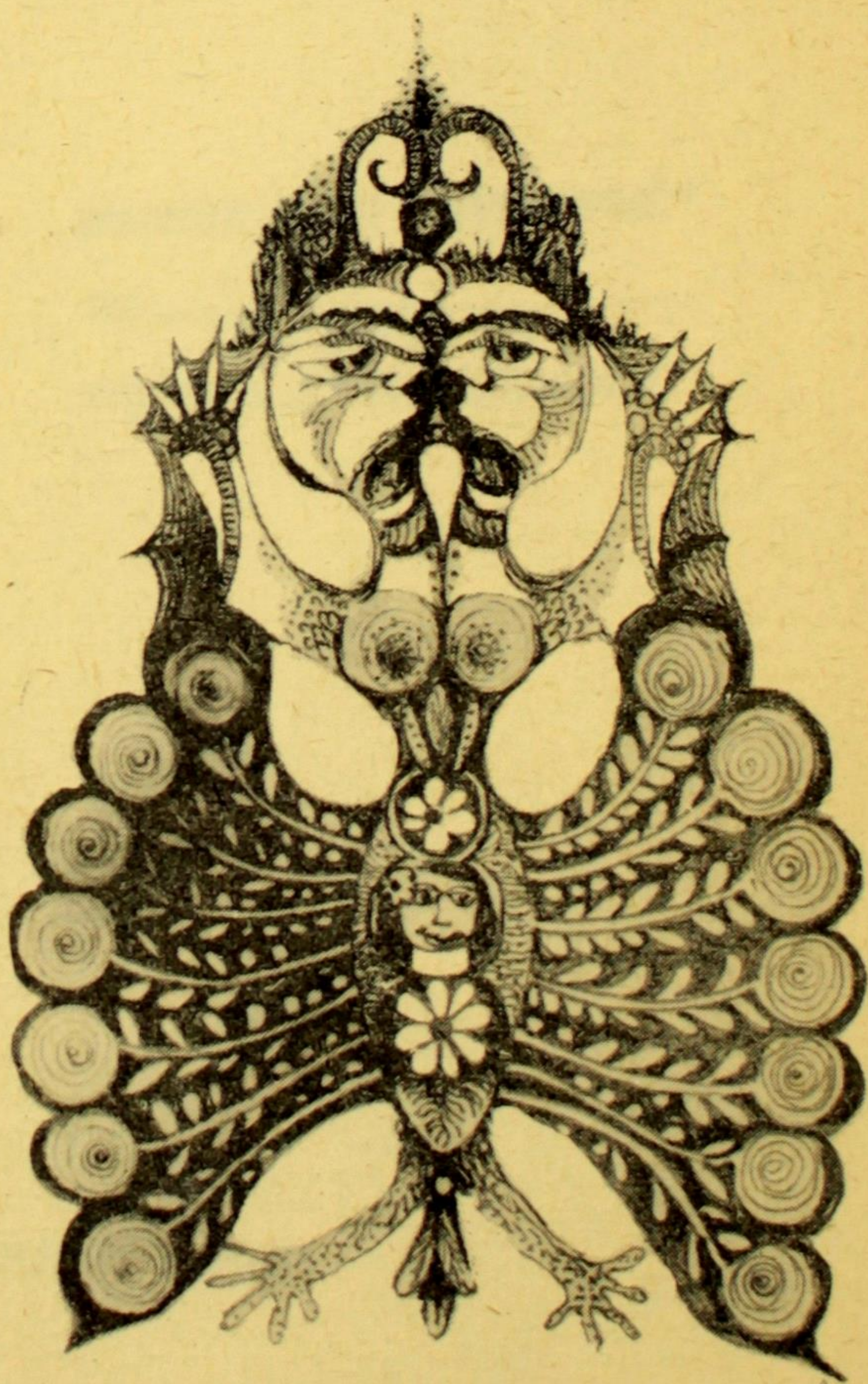
INSTITUT „IVAN ANTUNOVIĆ“

Na:

S U B O T I C A

KNJEŽNICA „IVAN RUJUNDŽIĆ“

SMRTI UPRKOS

ŠIŠMIŠ

Šetao sam se parkom. Jedán čovjek me zaustavi.

— Oprostite, da li bi mi mogli reći koliko je sati.

— Šest sati i pet minuta— rekoh nepoznatom. Uostolom, nedjelja je.

— Hvala vam lijepo — prekide me — znam, da se nalazimo u Parizu. Vi ste zbilja dobar čovjek. Takvih je danas malo i to moramo proslaviti.

U potkrovlju nekakve kućerine imao je sobu, u kojoj, osim jednog starog kreveta i slikarskog stalka, nije bilo više ničega, bilo je praznih boca, krpa i boja.

— Nemojte se čuditi što je kod mene ovakav nered. Živim sam, žena me napustila, otišla je s drugim, pobjegla je, jer ja pijem. To ona kaže, a ja velim da pijem zato što me je ona napus-

tila. Tko ima pravo? Uvijek onaj koji se ispo-
vijeda. Uostalom, to sada nije važno. Svi mi
pijemo, netko manje, a netko više... Ja imam
tu sreću, da mogu više popiti, a ništa mi to ne
smeta. Dapače, tek onda dobro radim. Malo prije
dok sam vas zapitao koliko je sati, ja nisam
zapravo znao, da li je jutro ili večer. Prespavao
sam malo dulje i eto u tom je čitava stvar.
Samo ima još nešto, što me muči. Mene pone-
kad zaboli glava — slikar me čudno pogleda —
tu, unutra, nešto lupka, kucka, zuji, a zatim
dolazi... on.

Šutio sam. Slikar popije punu čašu ruma pa
nastavi.

— Znaate tko je to. To je jedan veliki šišmiš.
Znam, vi ćete pomisliti kao i ostali: vizija alko-
holičara, priviđenje. No, varate se. Ja ne sanjam,
to nije šala. On stvarno dolazi. To nisu glupe
filmske trice, to je stvarnost. Šišmiš me posje-
ćuje. A ipak, ne znam kako uspije ući u moju
sobu. Noću prozor držim zatvoren, danju on ne
vidi, pa ipak... prosto ga predosjećam kad će
doći. Obično me glava boli, ne mogu zaspati, a
kad klonem od umora, čujem dobro poznat mi
šum njegovih krila. Strelovito se sunovrati na
mene i svojom odurnom njuškom pije, siše mo-
ju krv. No, sva je sreća što imam pri ruci
ruma. Čim popijem čašu, on bježi. Čini se,
da se šišmiš boji alkohola, kao đavo svete vode.

Što kažete na to? Objasnite mi kako dolazi i kamo zatim nestaje.

— Evo, sad me opet počinje glava boljeti.

Ustanem i otvorim prozor, ali kad sam se okrenuo, slikar je ležao na krevetu, tresući se cijelim tijelom. Lice mu se izobličilo, otvorene oči, kao da su ugledale nešto strašno pa se tako zaustavile i ostale nepomične. Čelo mu je postalo vlažno, iz otvorenih usta cijedila se slina. Najednom mu se cijelo tijelo zgrči, a zatim ukoči. Nastupio je delirij pijanstva.

Nisam znao šta da radim. Dohvatim čašu ruma i silom mu salijem u usta. Nakon desetak minuta grč popusti, pomislim da će mu biti neugodno kada dođe k sebi. Pričekam još malo i kada sam primjetio da dolazi k svijesti, odem kući.

Prošlo je od toga slučaja nekoliko mjeseci. Jedno večer vratio sam se iz kazališta, svukao se, po običaju malo čitao, a zatim legoh spavati. Prozor je bio otvoren, čist svjež zrak je strujao u moju sobu. Mora da sam tek zadrijemao. Najednom mi se učini, da po mojoj sobi nešto leti. Pomislih da je leptir, ali se toga trenutka sjetih moga znanca slikara, a odmah zatim osjetih nešto mekano, neko živo tjelašce na mom licu. Vrisnem, skočim s kreveta i upalim noćnu svjetiljku. U sobu mi je uletio veliki šišmiš. Pomislio sam da sanjam ili da sam po-

ludio. Konačno se priberem, zatvorim prozor i ručnikom počnem mahati. Šišmiš je uplašeno letio, praveći krugove po zraku. Skočim na krevet, zamahnem ručnikom, on pade na tipke glasovira. Poklopac nije bio zatvoren, i jedan »B« zazvuči čisto, tiho. Stajao sam nasred sobe zadihan, raščupan. Šišmiš je podrhtavao kao i žica »B« koja je još titrala. Te noći nisam mogao dugo zaspati. Sutradan posjetim slikara. U novinskom papiru imao sam zamotanog šišmiša.

Dugo ga je promatrao, a zatim mene. Na kraju reče:

— Vi ste mi spasili život. Napokon ga imam, sad je tu, više neće pobjeći. On ga pričvrsti na zid sa tri igle.

Slikar dohvati flašu s rumom. Natoči sebi i meni. Bio je veseo, stalno je pio i tražio da mu pričam kako sam uspio uloviti šišmiša.

— Vi ste imali sreću, jer ste bili budni. Mene je uvijek našao pri spavanju, ili već jako umorna. No, ne mari. Glavno je jedno, on je tu i to mrtav. Dolijao je. Vi ste me spasili, moram vam se odužiti. Molim vas, želio bih vas naslikati. Neće dugo trajati, samo malo strpljenja.

Radio je brzo, upravo grozničavo, ali je stalno pio rum. S vremena na vrijeme pogledavao je mene, a zatim na zid, kao da se htio uvjeriti da je šišmiš još tamo. Najednom, primijetih da

mu ruke drhću. Lice mu se ukoči. Još je uspio da pokrije svoj stalak, spusti ruku, a zatim se uhvati za glavu i padne na pod. Pojavi se koč-nje cijelog tijela i već poznat mi napadaj.

Poslije izvjesnog vremena osvijesti se. Napunih mu čašu rumom. On je ispije na dušak i reče:

— Oprostite, malo mi je loše.

Pruži mi ruku i ja sam pošao . . .

No, nisam otišao spavati, nego pođoh u šetnju.

Nakon jednog sata vraćao sam se istim putem. Pred kućom mog znanca skupili su se ljudi i žene. Pridoh bliže. Pazikuća me primijeti i prepozna. Pođosmo gore.

— Zamislite, vaš prijatelj, slikar je poludic. Sad su ga baš odnijeli u ludnicu. Stalno je vikao da je šišmiš prikovan na zid sa tri igle, a na zidu nema ništa. Jadan čovjek, bio je dobar, samo nekako čudan.

Stigosmo do njegove sobe. Na podu kraj stalka ležali su ostaci mog izgaženog šišmiša. Otkrijem stalak, na platnu je bio nacrtan veliki strašni šišmiš, koji je imao čovječiju glavu. Pogledan bolje. Bila je to moja glava, koja se odurno cerila.

VELIKI GLUMAC

Vlak je jurio uskotračnom prugom kroz krasne predjele. Išao sam u posjet mojoj znanici, koja se liječila u sanatoriju za živčane bolesti.

Vratar bolnice je već po treći put pregledavao dežurnu knjigu, ali ime osobe, koju sam tražio, nije našao.

— Najbolje, da je sami potražite na odjelenju — reče mi.

Zahvalim mu se i pođem puteljkom k jednoj usamljenoj zgradi. Odmah sam primijetio da se vrata sobe otvaraju pomoću električnog dugmeta. Stakla su bila zaštićena žicom i rešetkama. Osjećao sam se nelagodno. Već sam se htio vratiti, kad me neka bolničarka pozva u jednu malu sobu. Ponovo smo tražili po knjigama, ali uzalud.

— Možda je ona N. N.

— Da, inicijali njezina imena su baš N. N. Bolničarka otvori vrata velike prostorije za dnevni boravak. Bolesnice su plele, šile. Jedna je drvenom iglom i bez konca šila sebi haljinu, druga je čuvala svoje »čedo«, razgovarala je s njim, iako je u koljevcu bilo samo nekoliko starih krpa. Kad nas je ugledala, uplašeno se povukla i odmah upitala:

— Nećete mi je uzeti, ona nikad ne plače, jel'te, da je nećete uzeti?

Bolničarka je umiri i ona sva radosna otrči da se pohvali ostalima.

Konačno pronađosmo N. N. Iako je bila puna modrica po licu, vidjele su se lijepe i pravilne crte.

— Evo, sad je došao, sad ćeš reći tvoje ime. Tek tada sam shvatio. N. N. je oznaka za sve one pacijente, koji iz bilo kakvih razloga neće da kažu ime, ali često puta i ne znaju. Pošao sam napolje, N. N. je plakala, a za njom kao po komandi i sve ostale bolesnice. Uplašen i potrešen sjednem na jednu klupu u sjenu debela hrasta pored nekog mladića, koji je na sebi imao samo hlače, košulju i papuče.

— Ne bojte se, ja nisam lud. Istina, ja ovamo češće zalazim, jer tu mogu mirno učiti.

— Ne razumijem vas.

— Odmah će vam biti jasno. Ja sam glumac, poznati glumac. Igrao sam Hamleta, Otela, a

sada spremam Fausta. Danas je generalna proba, sutra premijera. Samo, molim vas — on me uhvati za ruku — to nikom ne smijete reći, a još manje mjesto mogao boravka. Mene svi mrze, čak me žele proglasiti ludim, ali sutra će se vidjeti tko je pravi glumac, i to veliki glumac. Kad se ja pojavim, nastat će takav pljesak da će se kazalište prolamati od oduševljenja.

— Razumijem vas, ja također radim u kazalištu, ali kao muzičar.

Dignem se, a moj novi znanac pođe sa mnom i nastavi pričati.

— Vidite, jedini pametan među ludima sam ja. Razumi je se, sada i vi.

Stigli smo do vratareve kućice, sjetih se, da još jednom pogledam u knjigu. Na klupu stavih kabanicu, šešir, torbu i uđoh. Zajedničkim smo snagama pretraživali kartone. Najednom primijetih da portir nekom otpozdravlja, ali u tom času našao ime osobe koju sam tražio. Moja znanica se nalazila dvadeset kilometara daleko odavde. Tamo je bio drugi sanatorij za lakše živčane bolesnike, a ovo je bila ludnica. Zahvalio sam se vrataru i iziđem napolje. Na klupi više nije bilo mojih stvari. Istrčao sam na ulicu, misleći da sam okraden. Jako sam se obradovao kad sam ugledao novog znanca u mojoj kišnoj kabanici i šeširu.

— Dobro mi stoji, zar ne — on skide kabanicu, pruži mi je i reče:

— Nadam se da ćemo se još vidjeti. Samo, molim vas, o onom što sam vam pričao, nikom ni riječi.

Uzmem svoje stvari i mi se rastadosmo. Mrak se već spustio, nisam imao kuda, sutra ću produžiti putovanje, te odlučih da prenoćim u prvoj gostionici.

Gostioničar me uvede u sobu, donese mi noćnu lampicu i napusti me. Oko ponoći, oči su mi se sklapale od čitanja, i počeo sam se spremati na spavanje, kad se vrata otvore i pojavi se moj današnji znanac. Bez riječi priđe stolici i sjede, ali odmah brzo ustade, stane na sred sobe, pruži ruke prema stropu i poče recitirati:

— Proučio sam svu znanost, filozofiju, pravo i medicinu, k tome nauku teološku uz trud i težnju, nažalost, silnu. Pa ipak sam bijedna luda ja.

— Krasno je, samo oprostite, pospan sam pa bih spavao; priznajem, volim Fausta, samo sada je kasno.

— Kasno! Nikad kasno, moja divna Margareto! Tu jedan, što je ljubi, do nogu ti leži. (On se baci na koljena).

— Moram priznati, odlično glumite, odavno nisam vidio taki pravi zanos.

Glumac me uopće nije slušao, nego nastavi:

— Margareto! Ti si tu. Priznaj da me voliš. O, reci to još jednom. —

— Mani se, prijatelju, gluposti, kakva Margareta, pružih mu ruku, a on još uvijek na koljenima, primi moju ruku i htede je poljubiti. Ja se trgoh, ali i »Faust« za mnom. Stigao sam do zida. Dalje nisam mogao. On mi se približi, zaškripi zubima i poviče:

— Nevjernice! Fuj, ti droljo! Sad ćeš u pakao!

On uzme s noćnog ormarića nož, kojim sam ja sjekao stranice nove knjige i počne mi se približavati. Biti sam s ludakom u sobi i kad je još k tome u njegovoj ruci nož. Boriti se s njim je nemoguće, vikati za pomoć kasno. Preostalo mi je jedino da priznam da sam Margareta.

— Stoj! Dragi Fauste! (kako i ne bih kad sam postao Margareta). Jest, to je on — nastavio sam — moj Faust! Đavolski kroz pakleni rug. — Dalje nisam znao, ali mi »Faust« šapne: . . . »prepoznah dragoga glas ljubavi puni zvuk . . . « Brzo sam ponovio stih i još dodao malo svoga.

— O, Fauste, prijatelju moj, baci taj prokleti nož.

On tronut baci nož i klekne preda me. U tom trenutom času pojavi se gostioničar. Bio je u noćnoj košulji s kapicom na glavi (nedostajala mu je samo svjetiljka). Sjetio sam se scene s Vagrenom.

— Evo i Vagnera! No, »Faust« je opet po-
divljao, uhvatio me za grlo i pritisnuo o zid.
Sreća moja što su s gostioničarom bila dva
bolničara i oni za tren oka navuku »Faustu«
luđačku košulju.

NOĆNI POSJET

Raspoloženje je raslo sve više. Soba je bila puna dima, svježeg zraka ni za lijek. Pričalo se bez kraja i konca, a zatim je nastalo opće cjelivanje i bratimljenje, što je značilo u isto vrijeme da smo stigli do vrha ljestvice veselja.

Moj prijatelj Edo je diplomirao. Slavili smo i pili u čast novom liječniku.

Većina u društvu bili su studenti medicine, pa nije ni čudo, što su zdravice, govori i rasprave bile pune stručnih izraza, od kojih mi se dizala kosa na glavi; kaustika, plastika, operacija, transfuzija, transpaltacija itd.

— Fućkam ja na tvoj doktorat, kad nisi mogao spasiti mog mačka Mikija.

— Što ga nisi odnio do veterinara?

— Odnio sam ga, ali kasno.

— Slava mu! — Živio Miki!

— Moramo nešto popiti za dušu Mikija.

Svi smo se smijali, ali Zlatko nastavi:

— Moj Miki je bio tako pametan, da sam

nekad pomislio, da nije mačak, nego čovjek. Miša nikad nije ulovio, a mačke je prezirao, iako nije bio »eunuh«. Jednom sam mu donio neku mačkicu, ali se on zavukao pod krevet i nije htio napolje. Uspjelo mu je da ostane stari neženja.

— Kao i gazda! — ubaci netko.

— Molim da me ne prekidate! Miki je bolji od vas i više sam ga volio, nego vas sve skupa, osim tebe — Zlatko se obrati k meni . . .

— Bolje, da si ga prodao u cirkus, a za dobiveni novac mogli bismo se napiti.

— Ti si za cirkus! Mog Mikija za cirkus! Nikada! Radije ću prodati svoje tijelo dok sam živ, pa kad umrem, neka se na meni uče studenti medicine; ali Mikija ne dam.

Ja sam se odmah složio sa Zlatkovim prijedlogom te smo odlučili da prodamo svoje tijelo, a novac da damo njima za vino, ali Mikija nikako.

Ne znam, kako smo izišli na ulicu, samo se sjećam da smo još uvijek pričali o Mikiju.

Svježi jutarnji zrak mi je prijao. Bilo mi je lijepo, htio sam nekome nešto dobro učiniti. No, bili smo sami na ulici. Nikako se nismo mogli rastati, toliko smo imali jedan drugom reći. Teško je bilo popeti se u svoju samačku sobicu i ostaviti prijatelja samog na ulici. Rastadosmo se i ja odključah ulazna vrata. Zlatko primjeti neku mačku i pokuša je uhvatiti, ali mu ona umače i pobježe u dvorište.

Nikako nisam mogao otvoriti sobu. Konačno primijetih da sam se popeo kat više, a to je bio stan gospodina »Mačora« (zvali smo ga tako jer je uvijek imao kraj sebe neke mačke). Vratio sam se opet kat niže i konačno se našao u krevetu. Vjerovatno sam tek zadrijemao, kad začujem mijaukanje. Otvorim oči; na mom stolu stajala je mačka, zijevajući i mašući repom. Kraj klavira sjedio je nepoznati čovjek u crnom plaštu i sa čudnom kapom na glavi.

— Došao sam po vas. Vi ste bolesni, skoro ćete umrijeti. Moram vas odnijeti na fakultet, znate da vas studenti čekaju.

— Ne! Stanite! Ja sam to samo kazao tako u društvu. Šalio sam se. To sam samo Zlatku obećao, ali zaista sam se samo šalio. Miki je kandidat za sekciju, a ne ja.

— Ni govora. Miki je živ i evo ga, samo su na njemu izvršili transplataciju. Vidite valjda, da sada ima ruke umjesto prednjih šapa.

Pogledam mačka na stolu. Bio je to Miki. On me prepozna i mahne mi prednjom šapom, to jest rukom. Radostan skoči na rame tom nepoznatom čovjeku, ovije rep oko njegova vrata. Hodao je na dvije zadnje noge, dok mu se rep rastezao kao da je od gume.

Razmišljao sam, odakle mi je poznat taj čovjek. Sjetio sam se! To je profesor, koji je držao pozdravni govor na promociji. Istina, jako

je sličan i gospodinu »Mačoru«, susjedu iznad mene. Pa, dabome. To je on; moj susjed i profesor su jedna osoba.

Profesor uzme stolicu i sjedne. Tek tada sam primjetio, da se ispod plašta nalazio kostur. Od straha se nisam mogao ni pokrenuti. Čekao sam šta će dalje biti.

Profesor uzme skalpel, pritisne ga na moj grudni koš. Čuo sam kako mi rebra pucaju. Izvadio ih je šest komada. Znači, vrši plastiku. No, ipak mi je čudno da me operira bez anestezije. Možda sam — pomislih — pio mnogo vina, pa zato ne osjećam bolove.

Profesor je vješto baratao skalpelom i ja sam najednom ugledao svoje srce kako kuca. To me uplaši jer sad više nema sumnje, operira me, ali me ujedno i razveseli, jer to znači da sam još živ kad srce kuca.

Jedno krilo pluća je bilo očišćeno, ugura na to mjesto mnogo gaze, zavoja, zatim počne otvor zašivati, ali ga ne zašije do kraja, jedan kraj zavoja je ostao napolju.

— Drži to! — Ja uhvatim čvrsto i pogledam: Bio je to mačiji rep. Počeo sam vući, Miki je ostao unutra! U grudima me je peklo, Miki ima kandže. Teško sam disao, znoj mi je curio niz lice. Profesor mi se približi i reče:

— Znao sam da mu nema spasa, samo sam se badava mučio! Uzme skalpel potegne preko mog vrata. Ja vrisnem i ... probudim se.

KRVNIK

Ne sjećam se točno, koja je to godina bila. Bio sam još mali dječak, u gostima kod ujaka koji je imao kavanu na vinkovačkom kolodvoru. Bila je zima. Ujak je sjedio i čitao, a ja sam se grijao kraj peći. Putnici su ležali po klupama čekaonice. Vlakovi su zakašnjavali zbog snježnih nanosa. Neki čovjek pride mom ujaku: »Oprostite, što vas uznemiravam«. Ujak mu pripali cigaretu.

— Ima li što novog u novinama, upita nepoznati čovjek.

— Vješaju Prpića Malog i družinu.

— Kad će ih objesiti?

Ujak, da ga se riješi, odgovori:

— Već su obješeni.

— To znači, da je krvnik ovuda već prošao.

— Ja ga nisam vidio, a i ne želim. Kažu da je ružan kao vrag.

Skidajući šešir, čovjek se nasmiješio i reče:

— Dozvolite, ja sam krvnik, izvršilac smrtne kazne. Ujaku su gotovo ispale novine iz ruku. Ja sam se pretvorio u uho. Zar taj čovjek srednjeg rasta, široka lica, rijetkih brkova i izbočenih očiju je krvnik. Prosto nisam mogao vjerovati, bio sam pomalo razočaran.

Ujak mu se ispriča, a on sjede, te uz crnu kavu otpoče govoriti o sebi, svojoj porodici i o svom poslu.

— Po zanimanju bio sam cipelar. No, teško se živjelo: porodica velika, a zarada mala. Tko će dati seoskom krpi da pravi nove cipele? Tvornice su ih pravile mnogo jeftinije. Nekako smo ipak životarili. Jednog dana sam se odlučio, primio ovu službu i tako postao državni službenik uz mjesečnu plaću i nagradu po svakom obješenom. No, nastale su nove poteškoće, na koje prije nisam mislio.

Ljudi, žene i djeca bježali su od mene kao da sam zaražen kugom.

— To je krvnik! Evo krvnika!

— Morao sam se preseliti u drugo mjesto. Za kratko vrijeme ni tu nije bilo bolje. Šta se može. Takvi su ljudi: tuđoj nevolji se raduju, znatiželjni su, potajno žele vidjeti nekog obješenog, a mene običnog službenika, izvršioca pravde, mrze i preziru.

Krvnik ušuti, srkne kavu, a ja sam slušao otvorenih usta. Ponestalo mi je daha, grlo mi se osušilo, te mi se učinilo kao da me vješaju. On pripali cigaretu i nastavi.

— Do sada sam vješao samo po jednog, ali ovog će puta pravdi biti udovoljeno s četvoricom.

— Znači, da ćete imati više posla — reče ujak.

— Ne, imam ja pomoćnika. Eno onaj »mali«, što spava na klupi. Dobar je i poslušan. Kao što vidite, vrlo je jak i vjerujem da će me on naslijediti kad umrem.

— Mora da je takva smrt teška, strašna.

— Pripreme i ceremonije su sto puta teže i mučnije, nego sama smrt. Ja radim jednostavno. Postupak je lagan i brz. Evo slušajte:

— Osuđenika dovedu, a nekad i donesu, jer od straha ne može hodati. Pomoćnik ga podigne

na spremljenu stolicu, ja priđem i stavim mu omču oko vrata, zatim gurnem stolicu, a pomoćnik ga malo povuče za noge, tijelo se zaljulja i već je gotovo. Liječnik pride i ustanovi smrt. Skidam bijele rukavice i bacim ih, pravdi je udovoljeno. Vidite, mene nepravedno nazivaju krvnikom. Ja obavim svoj posao bez ijedne kapi krvi.

— Vinkovci, Brod, Zagreb — izvikuje željezničar dobro poznata imena stanica.

Krvnik pruži ruku ujaku. Skupim svu hrabrost, te se i ja rukujem s njim. Rukovao sam se sa krvnikom i to s pravim pravcatim krvnikom koji vješa zle ljude.

Svaki dan sam pratio događaje. Novine su pisale o osuđennicima, samo o mom novom poznaniku, o krvniku, nisam znao ništa. Nakon nekoliko dana, zatekao sam ga u društvu s ujakom. Nije bio tako veseo i raspoložen. Pričinio mi se tužan i umoran.

— Nikad više ne bih vješao jednog za drugim. Vjerujte da sam jedva izvršio svoju dužnost. Kad je došao red na Prpića Malog, on odbije bilo čiju pomoć, popne se sam na stolicu i pogleda me. Prišao sam mu s omčom u ruci. On je s očitim zanimanjem gledao što radim, i

to me je smetalo: ruka mi je zadrhtala, a to mi se dosad još nikad nije dogodilo. On to primijeti i reče:

— Što drhtiš? Daj to uže meni da ga ja tebi stavim oko vrata, pa da vidiš hoću li ja zadržati.

Stavim mu omču brzim pokretom, a on istegne vrat, da omča bolje »legne« — kao kad čovjek namješta vrat u tijesnom okovratniku — pogleda me i reče: »No, šta je? Što čekaš? Može!«

Krvnik ustane i prošeta do peći, baci opušak cigarete. Na klupi je spavao njegov pomoćnik.

— Moram ga probuditi, skoro će naš vlak.

Krvnik izvadi novac da plati račun, ujak odbije:

— Vi ste moj gost. Uostalom, bolje je tako, nego da sam ja vaš.

Željezničar prođe čekaonicom, izvikujući stanice, ali sada one u smijeru Beograda. Lokomotiva zatutnji, zaškripi, pusti paru i stane.

Krvnik skine šešir, pozdravi nas još jednom i, gurajući se s ostalim svijetom, nestane na peronu.

POSLEDNJA CIGARETA

Kiša je pljuštala kao da se nebo otvorilo. Stigli smo konačno u jedno napušteno selo. Nigdje žive duše. Vojnici umorni polijegali po slami i od silnog umora pozaspavali. Prevrtao sam se i nikako da zaspem. Da mi je jedna cigareta, ma samo par dimova... Nisam mogao više izdržati, ustao sam i počeo okolo tumarati. Vrtio sam se i što je vrijeme više odmicalo, sve sam više imao želju da pripalim. U to vrijeme pušio sam dnevno i po 40 komada cigareta. Kiša je prestala, mrak se potpuno spustio, ali u daljini kao da sam primjetio slabo svjetlo. Pošao sam. Međutim, kućica, koja mi se konačno ukazala, nije bila baš tako blizu kako sam u prvi mah pomislio, ali želja za cigaretom je toliko bila snažna da sam reskirao i pošao dalje. Konačno stignem pred kuću. U sobici je bilo slabo svjetlo. Iz dimnjaka se dimilo, znači ima živih ljudi, pa možda i duhana. Odlučim se da pokušam.

Sobica je bila puna slame, koja se uopće nije menjala. Po njoj su skakutala bosa i odrpana dječica. Na klimavom krevetu ležao je čovjek, dok je žena nešto kuhala u loncu.

Kad sam ušao, čovjek u krevetu se sav skupio od straha, djeca su me radoznalo posmatrala, a žena je bila ravnodušna. Onako visoka i snažna učini mi se kao pravi div.

Izvadim komad kruha i podijelim ga djeci, a njoj pružim u jednom papiru malo soli. U to vrijeme, rat je kod nas još bjesnio, sol je bila prava dragocjenost.

Primijetio sam da se konačno i ona odobrovoljila, ponudivši me nekom vrućom kašom. Odbijem jelo, ali je zamolim za malo duhana. Ona iziđe i vrati se sa pravim, pravcatim listovima duhana.

Nije prošlo dugo vremena, pušio sam debelu cigaretu, izvaljen na slamu, počeo sam dremuckati.

Najednom, začuh brzi topot konja. — Čerkezi! — Tek što sam pomislio, u sobu upadnu tri naoružana Čerkeza. Brzo ugasim svjetlo, titovku gurnem pod slamu i napravim se kao da spavam. Mjesec je djelimično osvjetljavao sobicu, tako da sam ja bio u mraku, ostali dio sobe se dosta dobro vidio.

Jedan od njih izvadi nož i pride postelji, drugi pride ženi, a treći se približi k meni. S puškom u ruci prisloni mi je na grudi, ali primijeti moj šinjel, podigne ga i prinese do prozora (izgledao je kao njemački), pomisli da sam Nijemac, vrati ga i reče:

— Kamerad — i ostavi me na miru.

Srce mi se steglo, mislio sam da ću umrijeti. Tek kad se od mene odmakao, zapazio sam da u drugom uglu žena vodi ogorčenu borbu sa jednim od njih trojice. Sad njemu priskoče u pomoć i druga dvojica, zajedničkim snagama lomili su snažni otpor jadne žene.

Stisnuo sam zube, jer su mi počeli cvokotati, okrenem se zidu da to ne gledam, prašina se digla, slama je letela po sobi, djeca su plakala, otpor je prestao...

Jedan od njih mi pride, uhvati me za rame.

— Kamerad — on pokaže na ženu... Shvatio sam ga. Velikodušno mi je ustupao nesretnu žrtvu... Sve je bilo gotovo. Čerkezi uzjahaju svoje male, brze konje i nestanu.

Izbezumljen od straha, čovjek je počeo cviljeti kao pas, kojem su oteli ženku...

Priđem ženi, podignem je, a ona raščupana, pokidane haljine, tupo je gledala negdje u prazno.

— To je jezivo! Užasno! Pa . . . trojica, kao divlje zvijeri.

Na moje riječi žena podigne oči i reče:

— Trojica . . . ponekad ih zna biti i desetorica . . . gadovi . . . pocijepali su mi haljinu . . . gadovi, više nemam šta obući . . . gadovi . . .

NOGE

Iz svog podruma — cipelarske radionice — mogao je vidjeti prolaznicima samo noge i to, u najboljem slučaju, do koljena. Kad god bi neki prolaznik prošao ispred prozora, on ga je prepoznao ili po nogama, ili po cipelama.

— Pete se iskrivile, moj profesore. Trebale bi već sada popravak, jer će poslije biti: »Skupo, majstore; penzija je mala . . . «

— Jedva se vučeš, stara. Popustili »točkovi«, vene na nogama svaki dan sve deblje i deblje, to je sve od tih prokletih starih izlizanih papuča.

Tako on razgovara s njima, s nogama, s prolaznicima ispred svog prozora. A noge su hodale, skakutale, trčale. Nosile su svoj teret, godine i vjerne žuljeve.

Cipelar pogleda na sat. Petnaest do osam. Sad će one doći. No, što sam kazao. 'Ajdemo na posao, zakasnit ćete.

Nožice u najlon čarapama (lijevi šav na čarapi bio je uvijek malo iskrivljen) kao da su razumjele. Sastave se tako da su se obrašćići mišića dodirivali, pete se podignu (to ona gleda svoje šavove) a zatim dvije ruke nježno zagrle mišić i šav je bio poravnat.

— U redu — reče cipelar — sad možete ići.

Noge kao da su razumjele njegove riječi. Mišići se nategnu, veselo poskoče, i noge potrčase za tramvajem.

Cipelar pođe do prozora, mahne rukom. Noge su trčale lako, ali ipak malo nespretno, ženski. On se nasmije, a zatim uzvikne: — Hopla, hop... uspjele su... — Tramvaj protutnji i nestane. On proguta slinu u grlu i ostatak sendviča; obriše ruke o pregaču, uzdahne i nastavi kucati po starim cipelama.

Tako je opet jednog dana razgovarao sa nožicama. Lijeva je iskočila iz cipele, trljajući, mišić desne. Htjede se vratiti u cipelu, ali se od nekud stvori jedan par nepoznatih gumenih cipela.

Jedna gumerica gurne cipelicu i noga je promaši te, nemajući kud, stane na hladan pločnik. Palac ostade u zraku kao da se začudio. Muška

ruka se pruži k zemlji i ispravi je, pomogne nozi da se vrati u cipelu.

Cipelar steže pesnicu.

— Što se taj vrti oko »mojih« nožica. Mislio je da će gumerice produžiti svojim putem, ali se prevario. Ovog puta nožice nisu trčale, nego su pošle naglo, klataći se neprirodno, pored njih uporedo išle su i muške gumerice.

Od tada, svakog dana, sasvim jedan pored drugog stajala su dva para cipela. Cipelar je bio tužan. Osjećao se kao da je prevaren, napušten. Još mu je teže bilo pred večer. Stajao je u mraku, čekao i gledao. Nije mogao da ne gleda, iako je odlučio, da neće gledati. Ona, ništa ne sluteći, opraštala se od njega, propne se na prste i ... znao je što se napolju događa. Ljutito mahne rukom i jednim potezom povuče zastor na prozor.

Tužno su prolazili dani: Jednog dana ... što je? Zar same?! Znao sam da će se to tako završiti. Uzalud čekaš, skoro će osam sati, zakasnit ćeš u ured. Nema ništarije, ostavio te ...

Peta cipelice se podigne, a zatim ljutito lupi o pločnik.

— Da šutim. Dobro. Više neću govoriti, samo sad idi.

Sve je išlo po starom kao nekada, samo su se nožice menjale. Nisu bile vesele, nisu trčale. Išle su polako, vraćale se i čekale. Čekale, ali uzalud . . .

SUDBINE

RED BINE

STARI VIOLINISTA

Kad ga čovjek posmatra postrance, izgleda kao da je gurav. Desno mu je rame krivo, a plećka nešto izdignuta tako da okovratnik ostaje malo otisnut od vrata. Jednom rukom je mahao, dok mu je druga visila uz tijelo. U lijevom rukavu nalazilo mu se gudalo, a ispod kaputa njegova violina.

Divno je zimsko predvečerje. Snježne pahuljice su padale kao da su se željele utrkvati koja će se prije zayući starcu za vrat. Pokatkad bi vjetar malo jače puhnuo i ponio bi veću gomilu snježnog pijeska. On bi se samo stresao i još jače zgurio, stiščući svoje najveće blago, kao majka jedino čedo, svoju violinu.

Uski puteljak periferije nestaje i pred njim se ukaže široka gradska ulica. U daljini, kao kroz maglu, cio grad treperi, a kako ga snijeg

zasipa, izgleda kao da žarulje žmirkaju. Oko starčevih usana zatitra gorak osmijeh.

Grad! Taj grad raskoši, sjaja, slave!

San njegovih mladalačkih dana, za kojim je toliko žudio.

Odavno je tu, pa ipak, ipak...

Sjećao se kao da je bilo jučer. Došao je iz provincije, a prvi stan je našao baš tu u ovoj ulici. Onda je to bila periferija grada. Polagao je prijemni ispit i za divno čudo bio je primljen. Nasmije se. Da, imao je violinu, koju je nosio u nekoj papirnatost vreći. Bilo mu je sramota od ostalih učenika, ali samo dok nije zasvirao. Primili su ga odmah u drugi razred...

Da, tu je proživio najteže, ali ipak najljepše đачko doba. Ništa ga nije moglo zaustaviti. Nemaština, bijeda pa i gladovanje. Pored škole, prihvatao se svakakog posla. Poučavao je djecu imućnijih roditelja, bio kelner u studentskoj menzi, svirao u kafani, pa čak je nosio tuđe kofere. Radio je silnim elanom, znajući da uspjeh neće izostati. Konačno se počeo ostvarivati željeni san. Uspjeh se ređao jedan za drugim. Priredbe, koncerti i napokon nastupi sa filharmonijom na solističkim večerima.

Bio je sretan. Mali provicijski dječak postao je poznat umjetnik. Ništa ga više nije moglo zaustaviti. A onda? Poslije jednog solističkog koncerta...

— Veliki umjetnik me više ne pozna!? —
čuo je poznat glas.

— Zlata! Koleginica iz škole, kakvo iznena-
đenje . . .

Bio je zbunjen, nikako se nije mogao snaći. Zlata je bila lijepa, prijatna, bila je to jedna od onih djevojaka, koja je glazbu učila zbog roditelja, bez želje i talenta, ali koja se uvijek kretala među umjetnicima i popularnim ličnostima.

Tako je to počelo. Svirao je, vježbao i radio još većim elanom i ambicijom. Svaki potez gudača je bio njoj posvećen. Ona ga je slušala strpljivo i njemu se činilo da joj glazba nikada neće dosaditi.

Međutim, malo po malo, češće puta nije mogla doći, izgleda da joj je to sve dosadilo. Bila je željna zabave, plesa i razonode.

Dao se nagovoriti da napusti stalno mjesto u orkestru. Od koncerta se nije moglo živjeti, malo po malo, prihvatao se onog posla koji mu je donosio više novaca. Zlata se preselila k njemu. Zaposlio se u baru. Svako večer svirao je do jutra. Novaca je bilo, ali nikada dosta. Što je više zarađivao, ona je više trošila. Jedne noći vratio se ranije, nego što je običavao. Iznenadenje je bilo obostrano, ali za njega užasno . . . Od tada sve je pošlo nizbrdo. Počeo je tražiti zaborav u alkoholu, prvo malo pa sve više. Život, taj najravnodušniji znanac, poveo ga je

svojim putem. Padao je sve niže i niže. Više nije imao stalnog zaposlenja . . . A sada?

— Gluposti! Sve je glupost, mrmljao je stari violinista.

— I novac i slava i ljudi, glupi su već i zato što ne žele ništa misliti, a ne što su se glupi rodili. No, možda je tako bolje.

Iz tih misli ga prene veseli žagor mladih ljudi, koji su prolazili mimo njega.

Na širokoj gradskoj ulici prolaze automobili i saonice. Zvuk lanaca sa automobilskih guma slivao se sa zvukom zvončića, kojima su ukrašeni konji, dok snježne pahuljice i dalje padaju.

Subota je. Bar treperi od silnih žarulja. Lijepo obučeni ljudi se žure, guraju. Pred ulazom čistači neumorno čiste cipele. Potez, dva i obuća dobije svoj prijašnji sjaj.

Polako, bojažljivo, tiho ulazi stari violinista na sporedna vrata. Zapljusne ga topli val dima i mirisa, izmiješan s vonjem ljudskih tijela. Orkestar je svirao. Bubanji lupao ludi ritam, ostali instrumenti su se čuli čas jače čas slabije. U sali gužva, pleše se, ukoliko se to može nazvati ples, jer bolje rečeno, tiskaju se i guraju. Za stolovima se pije skupocjeno vino i likeri. Jedini trijezni ljudi su kelneri, koji za divno čudo, uspijevaju punim rukama da se provlače između plesača, a ipak niti jedna kap ne kapne sa njihovih tacna.

Nesnosna je vrućina. Sve gori i treperi. U dnu sale jedna pijana žena se krevelji. Druga puši mirno svoju cigaretu, dok joj jedan golobradi momak gurnuo ruku ispod znojnog pazuha, stiskajući joj mlitave grudi.

Sve mu je to bilo poznato i sve mu se gadilo. — Sve, sve — mrmljao je stari, uzimajući polako, pažljivo svoju violinu. Udešavao ju je, a ona zacvili raštimana i vlažna od toplog zraka. Tada primijetiše starog violinistu i odvukoše ga na sredinu sale. On obriše violinu i zatim povuče gudalo preko žice, usred iznenadne tišine. Još su se tu i tamo čuli povici i primjedbe na račun staroga, ali ih on nije čuo. Sav se skupio. Poluotvorena usta kao da nešto šapuću, dok su mu se oči svijetlile. Kako je svirao, tako mu se tijelo ispravljalo, nekako poraslo. Što je dalje svirao izgledao je da sve više i više raste.

On zaboravi na sve i svi su za njega bili izgubljeni. Svirao je Čajkovskog, koncert za violinu u D-duru, drugi stavak, koji je toliko puta svirao, i kojeg je ona toliko volila... tako je barem onda govorila...

Dvije suze su skliznule niz starčeve obraze. Po suzama su slušači znali da je starac završio sviranje, obično bi tu zaplakao.

Smijeh i vika probude starca iz njegovog sna. On uzme tanjirić i pođe od stola do stola, neki su bacali novac na njega. Sa gorkim os-

mijehom skupljao je bačeni novac, mećući ga pažljivo u džep.

Subota je, treba obići još koju kafanu. Njega nigdje ne tjeraju napolje, jer on je bio priznat umjetnik... dobri ljudi njega ne tjeraju van... Sutra je nedjelja, dan odmora, dan radosti za sve ljudi... Da, za sve ljudi, osim za muzičare, njemu će nedjelja biti u ponedjeljak... Nedjelja u ponedjeljak...

Po uskom puteljku periferije žuri kriva spodoba, grčevito stežući svoju violinu, dok je vjetar fijukao, igrajući se s njegovom dugom neurednom, sijedom kosom.

»Sutra, sutra...« šaputale su starčeve usne... — »bit će novaca, a i mnogo kruha!«.

S R N A

Umoran od plivanja i ronjenja, legao sam na leđa, prepustivši se talasima da me nose. Na plaži se nije moglo maći od silnog svijeta, a u ovoj uvali nije bilo nikoga, te sam uživao u morskim talasima.

Najednom netko skoči u vodu.

— Hej, dobro da mi niste skočili na glavu. Ona otpliva do nekog kamena, uhvati se za njega ljutita i poviče:

— Da sam skočila na vašu glavu, ja bih se ubila, a ne vi.

— Možda, uostalom to sada više nije važno. Sigurno loše skaćete kao što nepravilno plivate. Naime, služite se samo rukama, noge su vam skoro nepomične, to ne valja.

— Što se to vas tiče?

— Oprostite, mene se to zbilja ne tiče, ali vi ste upali na moju plažu, pali ste kao s neba.

— Znači da je to vaše more, i ovdje drugom nije dozvoljeno kupanje.

— Vama je dozvoljeno, ja i tako odlazim.

— Šta onda čekate, zašto ne idete?

— Nemoguće je, dok ste ovdje... treba malo dalje da otplivate... jer kako da vam kažem...

— Hvala vam lijepo — vikao sam za njom — čuvajte se morskih pasa.

Obično sam dolazio kasno na ručak i tako sam morao čekati za mjesto. U uglu trpezarije bio je jedan mali stol za dvije osobe. Za stolom je sjedila moja poznanica sa plaže sa starijom gospođom.

Pogledam je i tek sada primijetih koliko je lijepa. Ona me pogleda i pozdravi me prva.

Gospođa se digne.

— Ako želite ručati, izvolite na moje mjesto, ja sam ručala. Vratit ću se za jedan sat po malu.

Zahvalim se i pridem stolu.

— Po drugi put vas uznemiravam.?

— Da, samo ovog puta sam vam zahvalan.

— Ne volim nasrtljive i znatiželjne ljude, vi to niste.

— Ne bih želio biti.

— Znam zašto niste mogli izići iz vode, niste imali na sebi kupaći kostim.

Od toga dana imao sam osigurano mjesto za njezinim stolom. Kad bih ja došao, tetka bi otiš-

la i za jedan sat se vraćala po nju. Ja bih odmah išao na plažu. No, primjetio sam da su ostajale zadnje u sali. Nikad je nisam pozvao u šetnju. Držao sam se obećanja i nisam htio biti nasrtljiv.

— Znam gdje se kupate, pronašla sam vas, ako se nećete ljutiti, posjetit ću vas čamcem.

Posmatrao sam je dok je brbljala. Kosa joj je bila prirodno talasasta, oči velike, crne, nekako začuđene, usta kao da se nisu mogla potpuno zatvoriti zbog nešto debljih senzualnih usnica. Čelo i brada skladnih crta, a mali prćasti nosić sa jače izrezanim i uvijek raširenim nosnicama. Izgledala je kao mala progonjena srna.

— Znate zašto sam došla i što je danas? Moj osamnaesti rođendan.

— Čestitam vam i želim da ...

— Nemojte mi ništa željeti, to se i tako ne može ostvariti. Uostalom, vjerovala sam da ćete mi drukčije čestitati.

— Hoću, mala Srno! Tako te zovem, u buduću ću ti govoriti ti, a ako budeš dobra, dozvolit ću ti da i ti mene tako oslovljavaš. Istina da sam stariji od tebe, ali to ne mari, bit ćemo dobri prijatelji, samo ako nećeš plakati. Sad obriši nos da te poljubim i čestitam rođendan.

Čamac je stigao do naše plaže. Hoćeš da izađemo na pijesak?

— Hoću, ali da me odneseš na plažu na rukama i, razumije se, doneseš natrag u čamac. Zagrlila me. Podigao sam je i iznio napolje. Držala me je dalje oko vrata.

— Znam, smatraš me djetetom, ja to više nisam, djeca se ne zaljubljuju. Zavolila sam te još onda kada si bio ljut na mene. Dobro sam te upoznala, mene ne smeta što si stariji od mene. Možda ćeš jednom shvatiti da sam brže starila, da sam možda starija i od tebe.

— Dobro, Srno. Dozvoli da i ja nešto kažem. Ti si mlada, lijepa, maturantica, sa mora treba da poneseš nekakvu uspomenu, doživljaj. Zapisat ćeš u svoj dnevnik o jednom starijem gospodinu, koji se smrtno zaljubio u tebe. Za mene to ne bi bila avantura. U mojim godinama i sitne stvari su velike. Ja ne vodim dnevnik. Ti nisi djevojka za avanture, bar ne za one trenutne. Ovdje je lijepo, more, sunce, kupanje, čamac, mjesečina. No, život se ne sastoji samo do toga. Brzo ćeš zaboraviti sve. Poći ćeš na studije i upoznati mlade, ambiciozne ljude, željne slave, položaja. Ja sve to nemam, umoran sam i . . . uostalom, mi smo se zapričali, vrijeme je da pođemo.

— Znaš tako si laka da imam osjećaj kao da nosim polovinu tvoga tijela. Kao da dio tebe fali.

Čamac je lagano klizio i mala Srna, uljuljana, sklopivši oči, zaspe. Najednom sam se sje-

tio da je do sada nikad nisam vidio u suknji, uvijek je bila u hlačama. Zapravo, nikad je nisam vidio da se šeta. Pogledao sam na njezine noge. Stopala su joj bila kao u djeteta. Polako sam podigao nogavicu od hlača, noge su joj bile zakržljale. Prihvatio sam se ponovo vesla. Čamac malo trgne, Srna se probudi.

— Što se dogodilo, gdje sam? Što je s tobom, ti plačeš?

— Luda si, Srno, zašto bih plakao, vjerovatno mi je u oko upala mušica. Tko joj je kriv što je izazvala u mom oku suzu, pa se sada utopila u njoj. Ti znaš da moje oko nikad ne zasuzi.

— Sanjala sam strašan san. Nešto ti nisam htjela priznati, neku tajnu. Ti si je doznao, htjela sam pobjeći, ali nisam mogla, jer si me čvrsto držao za noge. Konačno si me pustio, bilo je kasno, noge su mi bile slomljene.

— Sni su glupi i bez osnove.

— Da, imaš pravo. — Smijala se iako su joj oči bile suzne.

Izišao sam i gurnuo čamac. Ona zavesla. Ostao sam sâm, mašući joj. Sve mi je bilo jasno. Zato je bila sama u vodi, zato je bježala od ljudi, zato je nikad nisam vidio da hoda. Glupa ljudska stvorenja. Svojim sažaljevanjem činili su joj još veću bol. Jedini sam joj ja sa grubošću i nehatom pomogao. Prosto nisam bio znatiželjan... ali, je li baš tako... morao sam i ja biti kao ostali, zašto sam joj pogledao

noge dok je spavala. Ona sve zna. Zna da ja znam za njezinu tajnu, zašto bi mi pričala onaj san. Možda uopće nije ni spavala...

Sve je išlo po starom običaju, samo je Srna bila sve tužnija.

— Srno, mala, svaki dan postaješ starija, ako ovako nastaviš, stići ćeš me. Vidiš, ja više ne starim. Zaustavio sam godine, dapače, još ću se podmladiti. Sutra idem na ples.

— Šta ti pada na pamet. Ne volim ples. Postaješ ne samo mlađi, već i neozbiljniji.

— Dobro, onda sutra, po običaju, ja ću malo zakasniti, znaš da volim spavati, a zatim...

— Znam, zaprosit ćeš me. Svakako, spremi lijepi govor i donesi mi cvijeća.

Probudio sam se po običaju malo kasnije. Ispod vrata moje sobe ležalo je pismo. Otvorim ga.

— Oprosti tvojoj Srni što ti se nije mogla lično javiti, to je, uostalom, nemoguće, zato ti pišem. Dok čitaš ove retke, nalazit ću se daleko. Rano smo isplovile. Ovako je najbolje. Hvala ti na svemu, moj »Stari«, nikad te neću zaboraviti. Vječno mislim na tebe i »malo« te voli tvoja Srna sa slomljenim nogama.

P. S.

Znam da će ti, dok čitaš ovo pismo, slučajno uljetjeti u oko mušica i ludica mala izazvat će suzu i utopit će se u njoj. Naći će smrt u tvom oku koje inače nikada, nikada ne zasuzi...

ČOBANIN BLAŠKO

Rumeno, ali još slabo svijetlo probijalo se kroz maglu i obasjavalo bačke ravnice i salaše.

Negdje u daljini javi se prvi pijetao. Glas mu je prodoran, oštar. Javiše se i ostali pijetli baš kao u nekom kazališnom orkestru.

Na svježem sijenu ležao je čobanin Blaško. On se protegne i otvori oči. Grlati pijetao se ponovo oglasi, bilo je to već treći put. Sunce se ukaže kao velika crvena lopta. Svijetleći dobijala je zlatno žutu boju u koju se sad već teže gledalo. Blaško skine košulju i pođe bunaru. U susret mu ćavkajući dotrči njegov pas Garo.

Zaškripi stari đeram i prvi kabo vode prosu se po vrućem tijelu. Ovce kao da su osjetile vodu, uznemiriše se, jedna istrči napolje, preturi se i pade, a ostale navališe preko nje ka bunaru, pile su kao da će svu vodu popiti.

Magarac Sivko gurne svoju njušku u vodu, a zatim je podigne i snažno zareve. Ono »i« mu je bilo visoko i otegnuto, a zatim mu se glas mijenjao kao da mutira i završava se muklim »a«. Još se Sivko koji put oglasi, valda, diveći se sam sebi.

Ljudi su se dizali, vrijeme je krenuti na svakidašnji posao.

Po prašnjavom putu ovce pođu za Sivkom, koji je tromo koračao. Blaško je na sebi imao košulju i hlače, koje su mu dosezale ispod koljena, tako da nisu bile ni duge ni kratke. Preko leđa mu je bila prebačena torbica i čuturica, napravljena od tikve. U lijevoj ruci držao je frulicu, a u desnoj čobanski štap. Bio je sretan i zadovoljan. Išao je preko livada, a zatim opet po debeloj prašini. Kad god bi došao na rosnu travu, kroz leđa bi mu prolazili ugodni trnci od njene svežine. Zatim bi išao po prašini i posmatrao pocrnjele noge, dok mu je između prstiju prskala prašina kao mali vodeni vodoskoci.

Prašnjavi put nestane, ovce ubrzaše ka nepreglednoj, zelenoj livadi. Pas Garo potrči ispred svih, veselo lajući. Samo je Sivko dostojanstveno i mirno išao dalje.

Blaško zastane na rubu trave, okrene se posmatrajući oblak prašine, koji je ostao iza njih. Čim je stao na vlažnu travu, osjeti ugodne trnce po leđima. Posmatrao je vlastite noge, koje su postajale bjelje i čistije, baš kao da

ulazi u morsku vodu. Istina, more nije nikad vidio, no bio je uvjeren da je more isto tako lijepo kao i njegova livada, samo što je plavo, a livada je zelena.

Garó je stigao pod veliki orah i isplazio jezik, čekajući Blaška.

Blaško prostre kabanicu na travu, pruži se na nju, čupne travku i stavi je među zube, grickajući je, posmatrao sunce, koje se sve više i više dizalo. Uzme frulicu i zasvira. Prsti su mu skakutali po prebiraljci, čas otvarajući, čas zatvarajući rupice. Imitirao je cvrkut ptica i osluškivao odziv.

Zatreptala je jara i pomiješala se sa sjetnom pjesmom frulice koja kao da je pričala priču osamljenog čobančeta.

Sunce je pržilo. Blaško se povuče bliže stablu u deblji hlad. Još malo pa će podne. Odmota šarenu maramu, pojede ostatak doručka, opruži se pod orah i zaspe. No, nije dugo spavao, Protegne se i ustane. Ovce su se takođe povukle u hladovinu, dok je Sivko lijeno mahao repom, tjerajući dosadne muhe.

Blaško uzme štap, a Garó odmah zalaje, znao je da će sada započeti njihova uobičajena igra.

Štap fijukne kroz zrak i nestane u daljini
— Donesi! — Fuj — Donesi!

Bacao je Blaško svoj štap, trudeći se da ga baci što dalje, a Garó bi sav ustreptao, trčeći donosio natrag omiljenu igračku.

— Drž se sada, Garo!

Blaško se okrene oko sebe, zavitla štap i baci ga. Štap odleti i nestane u nekom šipražju. Garo poleti kao strela, zabije se u žbunje i nađe štap, ali kao da se predomisli. Počne režati, spusti štap na zemlju i zatim nastane kopanje.

Blaško se iznenadi. Šta je to Garo pronašao? On potrči.

— Fuj, Garo, fuj...

Sagne se i ugleda u zemlji neki okrugli predmet. Odkopa ga, izgledao je kao mala tikvica, samo što je bila od gvožđa i imala je šaraf koji se svijetlio. Blaško odvrti zavrtanj, čudnovat predmet se počne dimiti. Dječak se iznenadi, ali u tom trenutku nastade eksplozija...

Prašina i zemlja se slegla. Raskomadane ovce su ležale naokolo, neke su ostale žive, tužno blejući. Sivko nije bio ranjen. On se lagano diže, strese sa sebe prašinu, zastriže ušima, zine — ali ga glas izda — te samo zastenje, opusti uši pa krene po poznatom mu putu kući.

Garo potjera ono nekoliko ovaca, koje ostadoše žive, zalaje, vrati se do Blaška, pa opet potrči za ovcima lajući, a onda najednom stane te se lagano vrati pod orah.

Sunce je zalazilo. Ljudi su se čudili i pitali: — Gde je čobanin Blaško?

Očekivali su sjetni zvuk frule, ali mjesto frulice čulo se tužno zavinje psa Gare.

TAPKAROŠ

— Kupujem staro željezo! Staro željezo kupujem.

Žena i jedan dječak skupljali su po mom dvorištu željezo i nepotrebnu starudiju.

— Koliko smo vam dužni?

— Ništa.

— Zar ti ne trebaš novac?!

— Trebam, samo mislim da se neću obogatiti...

— Kako hoćeš, nudio sam ti...

— Šuti, Miki — reče žena — nemojte se ljutiti na njega, još je mali.

Posmatrao sam ga. Imao je crvenu kosu, pjegavo lice, plave oči. Pravio se važan i ljut, izgledao je kao da je progutao ježa.

— Da li ti stanuješ sam?

— Ne, nego sa ženom.

— Ja se neću nikad oženiti.

— Zašto, molim te, valda se nisi već razočarao.

— To se tebe ne tiče. On izvadi cigaretu i pripali, povuče dim i zatim pljune onako kroz zube, skoro da mi je pljunuo na cipelu.

— Daleko možeš pljunuti.

— To nije ništa, momci pljuju mnogo dalje. Pravili smo jednom takmičenje, bio sam tek treći u »klapi«. Nego slušaj, vidim žalostan si. Ako hoćeš, platit ću ti.

— Ne, Miki. Imam i ja nešto ponosa, što sam kazao ne poričem, ali ako jednom nađeš malo vremena, dođi k meni...

— U redu... — Miki me prekine — nešto ćemo popiti, nadam se da barem piješ, kad već ne pušiš.

Sviđao mi se ovaj mali, bistri dječak, želio sam ga bolje upoznati, ipak sumnjao sam da ću ga ikad vidjeti. Međutim...

Jedne večeri netko zakuca na vrata.

— Miki, kako si ušao? Kapija je zaključana.

— To barem nije bilo teško. Ušao sam preko zida. Razgovarao sam o tebi. Možda bi mogao k nama, samo šteta da si tako plašljiv, a i oženjen si.

— Hvala ti, Miki, obradovao si me. Reci mi kako tvoja majka?

— Ja nemam majku, ono je bila tatina... znaš onako... otac je nekad tuče, ne tuče je

često, samo kad se napije. Znaš, on je vrlo jak, jednim udarcem raseče svako drvo, makar kako bilo čvornovito. Kad bih ja bio tako jak, ni šef mi ne bi mogao ništa.

— Tko ti je taj »šef«?

— Šef naše klape je »Britva«, to znači nož, samo nemoj nikom to reći, jer ode ti glava.

Miki je gledao po sobi, a zatim reče:

— Da li su ove knjige sve tvoje? To si sve pročitao?

— Jesam. Hoćeš li da ti dam koju na čitanje, nadam se da znaš čitati.

— Znam čitati, iako u školu dalje ne idem, živim ilegalno, nitko mi ništa ne može. Nego, znaš što, ako hoćeš ići u kino, dođi samo, za kartu ne brini — on namigne — karata imamo koliko hoćeš.

Sad mi je bilo jasno o kojoj družini Miki govori. Poslije nekoliko dana otišao sam na ugovoreno mjesto. Na dnu sale zadimljene krčme oko jednog stola dijelili su novce. Miki im pride i pridruži im se.

— Gdje si tako dugo? Amo novac! — on stane brojati — Ovdje još fali, kazao sam da »cijepaš« po sto dinara, ili si možda ukrao ostatak?

— Nisam ukrao, ne lažem.

Šamar je bio jak. Miki je ostao krvavog nosa, morao sam se umiješati.

— Zašto ga tučeš?

— Što se tebe tiče, da li ti je brat?

— Tiče me se, iskorišćavaš tu djecu i još ih biješ, praviš se važan, junačiš se tu, a kad jednod dođeš u zatvor, derat ćeš se kao jarac.

Uplašio sam se vlastitih, svojih riječi, ali natrag više nisam mogao. Ako se povučem, »šef« će i dalje ostati junak. U mislima mi je bila samo jedna riječ: samo me čudo može spasiti.

— Milek, milek !!

Na vratima se pojavi milicajac. On odmah pride Mikiju.

— Zašto si krvav?

— Krv mi je sama potekla na nos — slagao je Miki. Milicajac pogleda po sali, pride »šefu«, uhvati ga čvrsto za mišicu.

— Što hoćeš od mene, pusti me, eno onaj — on pokaže na mene — htio se tući, a ne ja, njega zatvorite.

Pridem milicajcu

— Molim vas, pustite onog malog, to je moj prijatelj, nije lopov, pošten je dječak.

Izišli smo napolje, pružili smo jedan drugom ruku, rekoh mu:

— Kad budeš imao vremena, posjeti me, samo nemoj zaboraviti ponijeti moj nož koji mi je nestao sa pisaćeg stola. Znaš, Miki, taj nož se upotrebljava samo za rezanje stranica dobrih knjiga.

Miki gurnu ruku u džep i pruži mi moj nož.

— Zašto me nisi prijavio milicajcu, kad si znao da sam ja ukrao.

— Zato što ja nisam izdajica kao tvoj »šef«
Ipak sam ti prijatelj, nož neka ostane kod tebe, dajem ti ga za uspomenu.

Poslije godinu dana dobijem pismo: »Dragi prijatelju, pišem ti iz internata. Kažnjen sam. »Zabrana izlaska u grad.« U zatvoru sam zato što sam razbio jednom drugu nos, razbio sam mu nos što je sa mojim nožem gulio krumpir, a znao je da taj nož ja upotrebljavam samo za rezanje stranica lijepih knjiga...

MARKO ČVRK

Noć je bila tamna, nigdje mjesečine. Marko je bio u tuđim kukuruzima. Na taj način je prehranjivao svog starog konja.

Najednom mu se učini da netko dolazi. Nije se prevario. Marko se sav skupio. Ta, zavukao bi se u mišju rupu, ali pretvorio se sav u uho.

— Dobro poravnaj zemlju, a ovaj kamen stavi da znamo gdje smo novac zakopali.

Poslije izvjesnog vremena oba tajanstvana čovjeka odoše, uzjaše na konja i pobjegnu.

Poslije izvjesnog vremena, vrate se kradljivci po plijen, ali ništa ne nađoše. Počeše sumnje i optuživanja, dok konačno ne završiše pred sudom.

Malo po malo kupovao je Marko konje, volove i kuće. Nitko nije zapitao odakle siromaš-

nom kočijašu novci. Međutim, Marko se nije mijenjao. Dalje je bio odrpan, gladovao je i škrtario. Izgledao je kao kakav prosjak. Papuče stare, »čakšire«, košulja i jedan stari prsluk, pun zakrpa. To mu je bila odjeća. Da, skoro zaboravih, pušio je na lulu krumpirovo lišće, a na glavi je nosio veliki masni šešir, koji je bio tako mastan i težak, da udari njime mlado tele, lako bi ga ubio.

Sjedi Marko pred svojom vlastitom kućom (imao je cijelu ulicu); i puši lulu. Prolaznici, prolazeći bace koju krajcaru, misleći da je prosjak, a Marko pokupi i strpa u prsluk.

— Baš je lud ovaj Marko; bogataš, a prosi.

— Nije on lud, već malo čvrknut, govorili su drugi. Malo pomalo i Marku ostane nadimak čvrknuti Marko, ili jednostavno Marko Čvrk. Kod Marka Čvrka nitko nije volio raditi. Slabo je plaćao, ali je zato stalno obilazio ljude, nadničare govoreći: »Radit ne volite, ali isti volite«.

Tako je živio Marko, mučio sebe i druge oko sebe. Bojao se da ga ne pokradu ili da ne bude prevaren. Marko nikad nije bio bolestan, ali jednog dana, iznenada se onesvijesti.

Unesu ga u sobu i stave na postelju. Marko je teško disao, čudno se izobličio, a oči prevrnuo.

Kad snaha vidi da neće biti dobro, pozove jednu stariju ženu, da Marka malo opere i presvuče da ne ode na drugi svijet tako neuredan.

Žena skine teškom mukom sa njega prsluk, baci ga na pod. Snaja uzme vile (gadila se da prsluk uzme u ruku) i baci ga na smeće.

Vijest se brzo proširila i znatiželjnici su se počeli skupljati.

— Umriće bać Marko Čvrk. Kome će ostati to silno bogatstvo. — govorile su žene.

Rodbina, okupljena oko starca, budno pazi kako na bolesnika tako i na ostale ukućane. Svaki ima svoju računicu, svatko misli koliko će naslijediti.

— Umire bać Marko! Dajte brzo sviću.

Marinsku svijeću odmah pripališe i strpaše u ruku bolesniku. Jedna žena počne molitvu, a ostali je prihvatiše. U tim svojim mislima, nitko nije primijetio da se svijeća iskrivila i vreli vosak počme kapatiti Marku na ruku i opeče ga. Marko duboko uzdahne, zaškilji na jedno oko i dođe k sebi.

— Šta ste se skupili ko junad. Napolje! — Na posô! Strila vas ubila. Vidi samo, upalili veliku sviću u pô bila dana...

Snaja priđe da ugasi svijeću, ali Čvrk poviče:

— Ta, čekaj, kad već gori da pripalim. Uzme lulu, pripali na svijeću. Pokupi vosak što je okolo nakapao, ugasi svijeću i iziđe napolje.

— Di je moj prsluk, di mi je prsluk — dao se sav u lelek. — Moj prsluk?! —

Nastala je trka zbog prsluka. Konačno ga je našao na smeću. Čvrk se zaključa u sobicu. U zakrpama je imao ušivene same banknote, a to nitko nije znao.

Ipak jednog dana umre Marko Čvrk. Otišao je na drugi svijet u gaćama i košulji. Rodbina se bojala da ih Marko ne prevari i novce ponese sa sobom u grob.

Čvrkovi su se podijelili. Najviše naslijedi unuk Pere, kojem ostade nadimak od djede, te su i njega zvali Pere Čvrk.

Koliko je Marko Čvrk bio škrt i sebičan, toliko je Pere bio široke ruke i obijestan. Pio je i lumpovao. Oko njega se skupljao seoski ološ, koji je bio uvijek spreman na nove avanture.

Kad već više nije znao kako da se zabavlja, sjeti se da u svoje veliko korito upregne dobre konje, natjera cigane muzikante da posjedaju u korito i onda u ludom trku pojuri po cesti.

— Nemoj, gospodaru Pero, poginut ćemo . . . Molbe i suze ništa nisu pomagale. Dok se čudno vozilo nije raspalo, tjerao je konje i mučio ljude. Dabome, sve je to dobro plaćao. No, i to mu nije bilo dosta. Kontrabasist je imao lijepe brkove, na njih je bio posebno ponosan.

— Ako obriješ pola brka, dobićeš . . .

— A to ne, nikako, gospodaru. . .

Svota se povećavala i na kraju stari cigo pristane, da mu se brije pola brka i da tako hoda tri dana. Odmah na licu mjesta bi izvršena pogodba. Pola brka je nestalo i ciganin je tako svirao Peri Čvrku. Tri dana je lumpovao i onda došao na salaš.

— Sine, toliko piješ i trošiš, a mama ti ide u pokidanim papučama. —

Dobri sin odmah upregne konje, vrati se u grad i kupi 100 pari papuča. Sve što je bilo na vašaru . . .

Cigani su ga se bojali. Istina, dobro su zarađivali kad god Pere Čvrk lumpuje, ali i namučili su se jer im on nije davao odmora, mučio ih je i izmišljao svakakve gluposti.

— Pusti nas kući, gospodaru Pere. Djeca kod kuće sama, gladna, tko će ih nahraniti, šta će jadnici bez hrane . . .

— E kad je tako, onda da ih nahranimo.

Sjede u kola, koja okiti šunkama, kobasicama i slaninom. Muzikante potrpa u kola i ode u ciganski kraj. Kad cigančići ugledaju kola, počese se penjati i trgati kobasice i slaninu, a ciganke također. Pere Čvrk je to čekao. Kad se nakupila puna kola, on potjera svoje dobre konje . . . cigančići vrište, urnebes, cika, plač i otimanje . . .

Tako i na takav način se iživljavao Pere Čvrk.

— Neće se to, Pere, dobro svršiti — govorili su mu seljaci. Neće to tako uvijek doteć.

— Dok ja živim, imaću dosta.

Godine su prolazile, silno gospodarstvo se raspalo. Majka i žena mu umru. Ostao je sam. Prezren od svakog, jer sada nije imao ništa, nađe se jednog dana pred svojim bivšim kućama. Skupljao je bačeni novac slučajnih prolaznika. Baš kao što je djeda skupljao milostinju, iako je imao dosta, isto to je radio i unuk, samo ovaj nije imao ništa. Od nasljedstva mu je ostao samo onaj masni, stari, crni šešir.

Kad je umro, stavili su ga u mrtvačka kola. Konji su se počeli propinjati i drhtati, tapkati u mjestu. Konačno su se umirili i pošli mirnim korakom, vukući kola, kao da su shvatili da on više nije opasan i da je to zadnja vožnja siromašnog bogataša, gazda Pere Čvrka.

OPROSTITUTE, NEMAM SITNOG NOVCA

Putnici su izlazili iz kolodvora, gurajući se s prtljagom. Prijatelj i ja stajali smo malo po-
dalje od izlaza i čekali. Iskustvo nam je poka-
zalo da nije zgodno previše se približiti kolo-
dvoru, jer su nas tu lako mogli uloviti pro-
fesionalni nosači.

Jedna se elegantna dama žurila sitnim kora-
kom. Moj je prijatelj sustigne.

— Da ponesem, gospođo?!

Nikad nisam volio nositi stvari ženama. Uvijek su se pogađale, a i prtljaga im je bila teška. Cjenkale su se i redovito tražile da im se vrati sitniš. Nije pomoglo čak ni ono uobičajeno »Oprostite, nemam sitnog novca.«!

Situacija je bila ozbiljna. Ručak kod Crve-
nog križa imao sam još samo za jedan dan. Izbjeglica je bilo sve više, a hrane sve manje.

Razmišljajući, nisam ni primijetio da sam upao u »opasnu« zonu.

Najednom osjetim tešku ruku na ramenu. Okrenem se. Preda mnom stoji nosač sa crvenom kapom i brojkom sedam.

— Momče, već nam nekoliko dana kvariš posao!

Nisam se opirao. Imao je pravo. Mi smo radili jeftinije, pa smo bili nezgodni konkurenti.

Nismo prošli ni dvadeset koraka, kad pred nas banu neki neznanac. Moglo mu je biti trideset godina. Nije bio visok, ali zato jakih širokih ramena. Na glavi je imao kapu, cigareta mu se dimila, prilijepljena za donju usnicu.

— Kamo ćeš?

— Vodim ga na policiju, kvari nam posao.

— Pusti ga!

— Frank, ti znaš, kako smo se dogovorili — poče mucati nosač broj sedam.

— Pusti ga! — Gubi se!

Nosač me odmah pušti, mrmljajući.

Išli smo skupa, i ja mu počeh pričati, ali me on prekine.

— Znam tu priču: đak treba hrane, besposlen. Do đavola, što se to mene tiče?! On ušuti, a zatim promrmlja: »Gadovi! Uvijek im je ma-

lo, zarađuju i švercuju, jednog dana ću ih sve potamaniti. Uostalom, treba nešto pojesti, momče.«

Sjedili smo u zadimljenoj sobi. Osjećao se teški vonj znoja, luka i cigarete. Jelo se, pilo, pušilo i naokolo pljuckalo: Elita apaškog društva velikog grada bila je na okupu. Primijetio sam da Franka pozdravljaju i susreću s nekim poštovanjem ili bolje rečeno, sa strahom.

Večerali smo, odmah sam se osjećao bolje. Frank je sjeo za stol, za kojim ga čekao kartaški partner. Taj drugi bio je krupan čovjek, gotovo grdosija.

Svi su ušutili, samo su se čuli udarci po stolu, kad bi god ruka kartaša bacila jaču kartu. Frank je gubio, protivnik je sijao od veselja, grabeći žurno novac, dok su mu se oči žarile od pohlepe. Frank je izgubio sve. Šutio je, a zatim pogledao naokolo. Kao na komandu, kibici su se jedan po jedan udaljavali. Pobojali su se da će Frank tražiti od njih zajam. Bilo mi ga žao, pa mu priđem i pružim skupljeni novac, što sam ga našao po svojim džepovima. On nastavi igru. Privučem stolicu i sjednem kraj njega. Od tog trenutka sreća mu se nasmiješila. Malo pomalo predobije sav protivnikov novac, tako da onaj ostade »švorc«. Kao i svaki kockar, Frank je vjerovao da sam ja donio sreću. On nemarno pokupi novac, strpa ga u džep, ali u tom trenu u ruci diva bljesnu nož. Frank skoči ustranu,

spretno uhvati protivnikovu ruku, snažno je zaokrene i svom snagom povuče k sebi preko ramena. Div poleti zrakom i tresne o pod, rušeći stolice i čaše.

Gledao sam tu nejednaku borbu. Frank zbací sa sebe kaput, novac se raspe po podu, no nitko se i ne pomače da ga skupi. Div se podiže, brišući okrvavljen nos, pođe prema Franku i zamahne opet nožem. Frank je to i čekao, strelovitim udarcem noge pogodi diva u koljeno; ovaj vrisne i poklekne. Frank ga snažno lupi šakom u bradu. Divu ispade nož iz ruke, pruži se koliki je dug po podu. Frank ga izudara nogom ni ne gledajući ga pravo, a zatim uze čašu vode i saspe mu je u lice. Pobijeđeni se strese i polako digne. Frank mu pruži nož, stane pred njega, razotkrije svoje grudi i izazivačkim glasom poviče: »Ubodi, kukavico, ubodi ako smiješ . . . «

Vrh noža je bio uperen prema Frankovu srcu. Prestao sam disati. Div se i ne pomače.

— No, što je? Udri! Bojiš se, njuško, za svoj smrdljivi život! Lopove, kukavico, varalico . . .

Divu ispade nož iz ruke i on zaplače kao malo dijete od bijesa i nemoći.

Družina je radosno klicala zajedno sa mnom. Točilo se i prelijevalo crno vino. Plaćao je Frank, on nije bio veseo, sjedio je tužan i zamišljen, na licu mu se vidio izraz gađenja.

— Recite mi, zar se ne bojite smrti. Mogao Vas je ubiti, zar Vas nije strah?!

— Varaš se, momče. Reći ću ti nešto, što još nikad nikom nisam pričao.

Maturirao sam i otišao u Vojnu akademiju. Postao sam oficir. No, to je tamo i počelo. Pomalo sam i pio, a zatim se i zadužio. Da bih mogao dugove vratiti, dao sam se na kartanje. Prokartao sam sve i na kraju bio lišen čina. Da bi me spasila zatvora, majka rasproda imanje, dotjerao sam je na prosjački štap. Jednog dana stavio sam pištolj na čelo, a zatim u usta i na kraju pucao u srce. Metak je prosvirao pluća, bio sam nekoliko dana bez svijesti, zatim operacija, njega i pokajanje. Ostao sam živ, ali sam zato ubio svoju majku. Uskoro je umrla od tuge. Sad si čuo junaka. Nisam se smio ubiti. Potajno sam želio živjeti... No, pustimo to. Što se tiče ovih ovde, mrzim ih redom. Pljačkaši, varalice i kukavice. Mene mogu ubiti samo iz zasjede, u tami, bez svjedoka. Javno, nikada. To su lopovi i svinje. Kao što vidiš, nisam riskirao.

Družina je bila pijana. Zrak sve teži, digoh se, Frank mi stisne ruku, a zatim reče:

— Nisi loš momak, još si nepokvaren, a što se tiče posla, možeš »operirati«, samo reci da sam tvoj prijatelj.

Deset godina je prošlo. Godine 1952. vraćao sam se kući s neke kazališne turneje. U jednoj ruci sam nosio kovčežić, a u drugoj instrument.

— Da ponesem, gospodine!

— Hvala. Mogu sam! Ali u tom času se sjetih nečega davnog, prošlog... Stao sam i pružio kovčežić. Stigli smo u moj stan. Preda mnom je stajao čovjek, tresući se od zime, prljav, zapušten, mršav. Zagledali smo se jedan u drugoga. Kao da sam ga negdje već upoznao. Da! Nisam se varao, bio je to on.

— Sjedite, Frank! Nudio sam ga rakijom, objašnjavajući mu naše poznanstvo. On šutke ispije rakiju i pođe.

— Frank! Moram vam platiti. Izvadim 500 dinara. On primi i reče:

— Nemam sitnog.

Nehotice sam se nasmejao poznatoj mi uzrečici. On me mrko pogleda.

— Ne lažem.

Reče i ode.

Prošlo je opet pola godine. Silazio sam niz stepenice, kad me ugleda gazdarica.

— Vas je jučer tražio nekakav odrpanac, taj je tu prosjedio na ovom hladnom stepeništu cijeli dan. Dobro je što niste došli. Da ste samo vidjeli kako izgleda. Ja sam se sjetila, pa sam telefonski pozvala miliciju. Milicajac je došao.

Taj se opirao i vikao da mora biti s vama. Kad su ga silom htjeli odvući, oteo im se i kao da se nečeg sjetio, dotrčao je do vašeg sandučića za pisma i nešto ubacio unutra (sigurno hoće novaca), a zatim je mirno otišao sa milicajcem.

Otvorio sam sandučić, u njemu su bile četiri zgužvane novčanice po sto dinara...

BILJEŠKA O PISCU

Pavao Bačić je rođen 1921. godine u Subotici.

Glazbenu naobrazbu stekao je u Zagrebu, a već duže vrijeme djeluje u svom rodnom gradu kao glazbenik i glazbeni pedagog u Muzičkoj školi.

Djelatnost P. Bačića je raznovrsna, bavi se glazbom i književnošću.

Prva priča »Ludi Pipe« objavljena mu je u Zagrebu u časopisu Novela film, 1954. godine.

Od toga vremena objavljeno mu je niz pripovijesti u časopisima i novinama (Novela film, Džepni magazin — Zagreb; Rukovet, Hrvatska riječ, Subotičke novine — Subotica).

P. Bačić ima posebnu ljubav prema književnosti za djecu i napisao je niz dječijih igrokaza:

»San male Vesne«, praizvedba u Novom Sadu 1959. godine, a zatim je igrokaz izveden na mađarskom jeziku u Senti 1960. godine. U Subotici je izvedba bila 1961. godine, a u Varaždinu 1960. i ponovo 1967. godine.

»Brzi vlak je stao«, praizvedba u Varaždinu 1963. godine, a na mađarskom jeziku igrokaz je prikazan u Hajdukovu 1964. godine.

»Miki i družina«, praizvedba u Subotici 1963. godine, a premijera u Zadru i Varaždinu 1965. godine.

»Novogodišnja noć«, praizvedba u Varaždinu 1964. godine.

»Uzbuna u zoološkom vrtu«, praizvedba u Waraždinu 1966. godine, u Subotici 1967. godine, u Titogradu 1968. godine.

Osim ovih igrokaza za djecu, Pavao Bačić je napisao komediju u tri čina sa glazbom i pjevanjem »Salašari silom varošani«. Praizvedba je bila u Subotici 1965. godine.

Za sva navedena kazališna djela P. Bačić je napisao i scensku glazbu.

Igrokazi za djecu imali su velik uspjeh kod mladih gledalaca, a osobito je kod publike lijepo primljena komedija »Salašari silom varošani.«

Pavao Bačić je objavio posebne zbirke satiričnih pjesama i epigrama:

Četvorica (Pavao Bačić, Bede Bela, Jakov Kopilović i Molcer Matija) objavili su u vlastitoj nakladi zbirku pjesama »Mozaik« (Subotica, 1967. godine).

Samostalnu zbirku »Stihovana satira« objavio je Pavao Bačić u Subotici 1968. godine, a paralelno je tiskan mađarski prijevod pjesme koji je načinila Kováč Marta.

Treću zbirku satiričnih pjesama i epigrama objavio je pod naslovom »Oštro pero od gume« (Subotica, 1969. godine).

Prigodnom memorijala Pere Tumbasa Haje, koji je održan 10. VIII 1969. u Subotici, KUD »Matija Gubec« u Tavankutu i KUDŽ »Bratstvo-jedinstvo« u Subotici objavili su brošuru P. Bačića »Pero Tumbas Hajo — Umjetnik tamburice«.

Godine 1970. objavio je u Subotičkim novinama duži feljton »Antun Bačić — zaboravljeni slikar.«

Bela Gabrić

S A D R Ź A J:

SMRT UPRKOS

[illegible]

SUDBINE

[illegible]

